

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Софка Георгиева Матеева

/3.6 Право: правна социология, правна информатика/

Относно:

Оценка на научните качества и приноси на дисертационния труд на г-жа Христина Звонкова Попова във връзка със защита на нейната докторска работа на тема „Наказателната система в българското училище” за присъждане на образователната и научна степен „Доктор” по професионално направление 3. 1 Социология, антропология и науки за културата

1. Оценка на някои личностни качества на докторантката и на нейната образователна подготовка и интереси

От представената биографична справка се вижда, че г-жа Попова има магистърска степен по специалност Психология и специализация по Социална психология. Тази нейна базова образователна подготовка я насочва към педагогическата сфера и в продължение на дълги години тя е педагогически съветник в ЕГ „Акад. Л. Стоянов” град Благоевград. Непосредствената работа с учениците и техните проблеми, свързани с образователната им подготовка и личните им преживявания в сложната тийнейджърска възраст, насочват нейното внимание към наказанията в училище, което впоследствие е оформило и нейните изследователски интереси.

През 2000 – 2001 г. тя е на стаж в места за лишаване от свобода – Бобовдол. През 2013 г. г-жа Попова посещава курс за обучение за детско участие по линия на УНИЦЕФ – България, а през 2014 г. получава професионални умения в Националния институт за обучение и квалификация в системата на образованието и по-точно – обучение на педагогически специалисти за превенция на училищното насилие, агресията и други негативни прояви.

Докторантката е посещавала /в периода 2008 – 2011 г/ курсове и семинари, свързани с подготовката на педагогически съветници в СУ „Св. Климент Охридски”, а също в Благоевград и Солун по линия на PUXIDA- Thessaloniki. Г-жа Попова е участвала в изследователски проекти, в т. ч. и като областен координатор /в периода 2012- 2015 г/.

Не познавам лично Христина Попова, но от нейната автобиография личи, че тя има нестандартно професионално развитие – сменила е различни професии, докато намери тази професия, която ѝ дава стимул за развитие, в т. ч. и в научната област. Този факт прави добро впечатление и аз лично го оценявам положително.

2. Някои конкретни данни за дисертационния труд

Темата на дисертационния труд „Наказателната система в българското училище” е ясно и кратко формулирана, което дава широки възможности за

изследователски търсения и интерпретации на проблеми, които имат изключително важно значение за българското училище като цяло и за българските учители и ученици – в частност. В този смисъл, темата е дисертабилна не само защото поставя в центъра на изследването един обществено значим проблем, но и защото този проблем все още търси иновативни решения, произтичащи от новите реалности в българското училище.

Като структура и обем дисертационният труд отговаря на изискуемите стандарти за докторска работа. Основният текст е 160 стр., включващи 2 таблици и 25 фигури. Използваните литературни източници са общо 144, от които 105 на български език и 39 на английски език. Нямам бележки по използването на литературните източници – те са коректно представени и цитирани.

Докторантката е представила Автореферат в обем 29 стр., който съдържа необходимите реквизити и раздели за пълно представяне на дисертационния труд. В него се съдържат информационни данни, съдържание на научната разработка и приноси моменти под формата на самооценка за постигнатите евристични научни резултати от кандидатката за образователната и научна степен „Доктор“.

Смятам, че както формално, така и по същество представеният дисертационен труд и съпътстващите го разработки отговарят на всички предвидени в закона и в научните стандарти изисквания.

3. Оценка на съдържанието и научните резултати в дисертационния труд.

Актуалността на темата „Наказателната система в българското училище“ е безспорна. Тя е от тези „вечни“ теми, които се нуждаят от перманентно изследване, защото условията в образователната система по презумпция са изменчиви. Едва ли е необходимо тук да се обосновават всички обстоятелства, които правят темата актуална. Но все пак не може да не се припомни, че непрекъснато се изменят изискванията към образователната система, т.е. тя обективно се нуждае от реформиране с оглед на изменящите се обществени реалности и което е по-важно с особеностите на различните поколенчески специфики на обучаващите и обучаваните. Тези изисквания особено ярко се открояват в нашата съвременност, която се характеризира с небивала по своя размах и ускорение социална динамика, произтичаща до голяма степен от шеметното развитие и разпространение на новите информационни технологии и социални платформи.

Дисертационният труд е позициониран в три глави, увод и заключение. В увода традиционно са представени тезите на автора, целите и задачите на изследването. Авторката прецизно е очертала границите на своите изследователски търсения и емпиричните изследователски методи, които използва за доказване или опровергаване на своите научни хипотези.

В първа глава се разглеждат теоретичните основания за решаване на целта и задачите на изследването. Дефинират се основни понятия като наказание, дисциплина, възпитание, награда и др., които имат ключово значение за разгръщане и обосноваване на авторската теза. Прави впечатление, че имплицитно се използва интердисциплинарният подход при ползването на литературните източници и достигането до оригинални и свежи изводи относно изследваните проблеми или явления. От тези позиции се представя същността на наказанието според правната

теория, както и мотивацията, свързана с поощренията и наградите, която е обект на изследване главно на психологията. Интердисциплинарният подход има безспорен научен и приложен потенциал и неговото използване в изследването и практическото прилагане на наказанието в училищната система е много удачно.

Тази глава е най-голяма като обем – 67 стр. и това е обяснимо, защото дава възможност да се представи изследваният проблем в неговата пълнота. Наказанието в училищната система се разглежда в различни аспекти като се анализира неговият предупредителен, възмездяващ и възпитаващ характер. Акцентира се на ролята на наказанието като основен фактор на училищната дисциплина като се отделя специално внимание на термина „дисциплина“ и се представя гледната точка на редица автори по този въпрос. Отделено е внимание на ефективността на наказанието и на необходимостта от прецизна дозировка на наказателните мерки в училището. Посочва се, че „Системата на наказанията трябва да съставлява грижливо градирана скала..... Чувството за морален срам, което ни възпира да се провиняваме е сред най деликатните „! Стр. 15/

В тази глава е отделено специално внимание на мотивацията на учениците чрез поощрения и награди. Разгледани са много и разнообразни теории, свързани с факторите на мотивацията, с пирамидата на потребностите, разработена от Маслоу, както и теоретичните и практическите разработки на редица наши и чужди автори, работили по тази обширна и интересна проблематика.

Подобавящо внимание е отделено на възпитанието и неговото интерпретиране и трансформиране в различните исторически епохи. Разгледани са различни теории за възпитанието и неговата иманентна връзка с училището и учебната дисциплина като част от моралното поведение и самодисциплината /стр. 46/. Специално се разглежда и обяснява връзката между възпитанието и наказанието като две възможности за влияние върху учениците в процеса на тяхното обучение.

Проблемите, които са обект на изследване в тази глава, са представени грамотно, компетентно и задълбочено и представят знанията и възможностите на авторката да борави и обяснява тази интересна и сложна научна материя. Добре би било след излагането и обясняването на различни теоретични постановки да се направи опит за анализ, съпоставяне и лична гледна точка на докторантката по повод на представените теоретични и практически възгледи в цитираните произведения.

В глава втора се прави исторически преглед на наказанията в българските училища от началото на XVIII в. до 1989 г. Изнесената информация е интересна и фактите са точно подбрани и интерпретирани. За читателя, който не е запознат с тази информация, тя безспорно има обучаващ и ограмотяващ ефект. Нямам конкретни бележки по тази част от дисертационния труд и я приемам изцяло.

В трета глава се разглеждат проблемите с наказанията в съвременното българско училище. Представена е нормативната уредба, която урежда въпросите, свързани с училищната наказателна система. Отделено е специално внимание на действащите процедури за налагане на санкции на учениците, на ролята на поощренията и наградите, на нагласите на българските учители по отношение на установената в училищата наказателна система. Всички тези проблеми са представени ясно и компетентно.

Автентичното в тази последна глава на дисертацията е събраната емпирична информация , посредством прилагането на три изследователски метода: анкета, дълбочинно интервю и изследване на единични случаи / case study/. Презумпцията е, че евентуално на базата на събраната информация чрез използването на тези методи могат да се предложат решения за усъвършенстване на наказателната система в българското училище и да се изгради работен училищен модел, който да послужи за повишаване на възпитателната функция на българското образование и за по-голяма ефективност на налаганите наказания и поощрения в съвременното българско училище.

Получените резултати от количественото анкетно проучване са интересни и въпреки, че не са представителни, поради малкия брой на изследваните учители /50 на брой/, тези резултати са показателни и биха допринесли за повишаване ефективността на мерките относно дисциплината в училищата и справедливостта на наказанията. Заслужават внимание също и резултатите, отнасящи се до ролята на родителите, семейството и обществеността в този процес. Прави добро впечатление начина на оформление на данните и тяхната аранжировка, както и съдържанието, и графичното оформление на анкетната карта /Приложение 2/.

Ще се отнася до използването на другите два изследователски метода: дълбочинните интервюта и case study, то получените чрез тях резултати не се открояват в достатъчна степен. На стр. 129-130 има фрагментарни мнения на педагози по зададени въпроси/ вж. Приложение 1/, но те не са достатъчни, за да разкрият потенциалните възможности от използването на този метод. Също така не е разработен примерен модел за усъвършенстване на наказателната система в българското училище, както е заявено на стр. 7 в увода на настоящия труд. Препоръката ми е в своите бъдещи разработки г-жа Попова да продължи започнатия анализ в това изследване и да използва натрупания опит за създаване на по-добра система в българското училище.

Относно самооценката за приносите в дисертационния труд на г-жа Христина Попова нямам бележки и възражения. Докторантката има и три публикации.

В заключение искам да отбележа, че на основание на посочените по-горе постижения и приносни моменти в дисертационния труд, независимо от направените бележки и препоръки, ще гласувам убедено с „Да“ за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по професионално направление 3. 1 Социология, антропология и науки за културата на г-жа Христина Звонкова Попова.

12. 02. 2021 г.

Подпис:

/проф. д-р Софка Матеева/